

ГРОМАДЯНСЬКА ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ В УКРАЇНІ

У статті аргументується визначальна функціональна роль громадянської політичної культури як ціннісного потенціалу інституту демократичної громадянськості в сучасній Україні на етапі формування етнічної нації в політичну націю. Розглядається патріотизм та політична активність громадян як характеристика внутрішньої сутності громадянської політичної культури. Визначаються особливості формування громадянської політичної культури в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: громадянська політична культура; патріотизм; політична активність громадян; інститут демократичної громадянськості; політична нація.

Актуальність теми дослідження визначається пошуком механізмів усунення причин уповільнення соціально-політичних змін в українському суспільстві з часу переформатування влади та проголошення реформ у 2014 році. Перебільшені соціальні очікування ефективних змін в суспільстві наштовхнулися на численні перешкоди та супротив новообраних представників влади зміні корумпованої системи. Тому головним як замовником, так і суб'єктом очікуваних змін на краще слід вважати конструктивну якісну частину громадянського суспільства, тобто інститут демократичної громадянськості. І при тому визначальним чинником успішності змін на краще інституту демократичної громадянськості слід визнати функціональну роль в ньому демократичної політичної культури. Оскільки у сфері політичних відносин політична культура має поширений характер, вона є складовою всієї сукупності відносин, які складаються між учасниками політичного процесу. Ядром політичної культури є певні найбільш стійкі елементи суб'єкт-об'єктних відносин, що складаються в ході політичного процесу і безпосередньо проявляються в уявленнях, переконаннях, установках, притаманних суб'єктам політичного процесу, а також в їхній поведінці. Саме тому предметом даного дослідження визначено функціональну роль громадянської політичної культури як ціннісного потенціалу, який виступає механізмом успішності ефективних реформ у сучасній Україні.

Використання міждисциплінарного підходу у даному дослідженні надало можливість досягти визначеної мети: аргументувати визначальну функціональну роль громадянської політичної культури у процесі формування української політичної нації на етапі між соціальним запитом громадян і прийняттям політичних рішень владою в Україні та здійснення важливих реформ.

Аналіз визначальної функціональної ролі громадянської політичної культури в сучасних умовах демократичних перетворень в Україні потребує уточнення понять «громадянська політична культура», «інститут демократичної громадянськості», «патріотизм», «політична активність громадян», «політична нація». Наукові фундаментальні дослідження вчених Г. Ерме, В. Бортнікова, Н. Паніної, Г. О. Доннелла, В. Меркель, А. Круасан, В. Ружа, В. Кротюка, Х. Росалеса, О. Вишневецького, Т. Степика, О. Рудакевича, С. Кульчицького, М. Остапенко, В. Степаненка, Т. Швець доводять тісний зв'язок ефективних демократичних змін і громадянської політичної культури.

Зокрема, успішність демократії, наголошує французький дослідник Г. Ерме, неможлива поза повноцінною демократичною культурою. Демократія життєздатна лише тоді, коли віддзеркалює політичний досвід і справжню згоду в суспільстві – згоду, яка спирається на почуття відповідальності і домінування загального інтересу підзвітними [4].

Отже, демократія, за твердженням В. Бортнікова, це, насамперед, культура, а не лише система інститутів. У будь-якому випадку це набуток еволюції культурного розвитку, без якого ці інститути не мали б коренів. Тому одним з найважливіших компонентів демократичної політичної культури виступає настанова на ефективну політичну участь, адже участь – найважливіший елемент функціонування демократії, саме завдяки йому громадяни досягають того, щоб структури влади були їм підзвітними [2, с. 77].

За визначенням Н. Паніної, індикатором якості політичної участі вважають політичну ефективність, яка, у свою чергу, дає змістовну характеристику панівній у суспільстві політичній культурі. Під політичною ефективністю розуміється «відчуття пересічною людиною можливості справляти вплив на політичний процес» [15, с. 41].

Загальновідомо, що високий рівень політичної ефективності в масовій свідомості громадян корелює з розвинутою демократією в країні.

Таким чином, можна стверджувати, що ядром демократичної політичної культури виступає громадянська політична культура. Дане твердження базується на фундаментальних дослідженнях Г. О’Доннелла, В. Меркеля та А. Круасана, які аналізуючи трансформаційні процеси у країнах Латинської Америки та Центральної і Східної Європи підтвердили, що в державах, де домінуючими є відмінні від громадянської типи політичної культури, процеси демократизації тягнуться дуже довго й призводять до появи «неповноцінних», «дефектних» демократій, які інституційно відповідають всім демократичним вимогам, але сутність державно-владних відносин все ще залишається значною мірою авторитарною, що спотворює демократію у цих країнах [12; 10].

Подібна аналогічна тенденція прослідковується, на жаль, і в сучасній Україні. Але одночасно на противагу цій тенденції домінування відмінних від громадянської типів політичної культури поширюється патріотизм та активна громадсько-політична діяльність, що можна вважати проявом громадянської політичної культури. Розглянемо надалі більш детально ці процеси.

У сучасній науці існує проблема неоднозначного розуміння сутності патріотизму. Із приводу цього на

поняття існує безліч різних поглядів. Зокрема, виділяють патріотизм щирий, помилковий, місницький, псевдо патріотизм; державницький, громадянський, соціокультурний, паціфістський, християнський (або православний), радянський, етнонаціональний патріотизм, націонал-патріотизм. Як приклад, скористаємося теоретичними розробками О. Вишневського, який виділяє три різновиди патріотизму. Етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної культури, до власної історії тощо. Цей патріотизм започатковується природою як відчуття родовидових ознак народу, що є вродженими і мають вирішальне значення. Територіальний патріотизм – ґрунтується на любові до місця на землі, де людина народилася, до її місцевості, ландшафту, клімату тощо. А також державницький патріотизм як результат виховання і розвитку у громадян державницького світогляду і державницького почуття – того вищого патріотизму, який ґрунтується на державній ідеології і пов’язується з поняттям громадянськості [3, с. 270].

Вчені Інституту соціології НАН України придумали красномовний тест на громадянськість і постійно використовували його в моніторингу громадської думки. Вони запитували своїх респондентів: «Ким Ви себе передусім вважаєте?» і наводили варіанти відповіді. Маємо таку динаміку (у відсотках) [6].

		1992 р.	2013 р.
1.	Громадянином України	45,6	50,6
2.	Мешканцем регіону, в якому живе	30,8	36,4
3.	Представником свого етносу, нації	–	2,0
4.	Громадянином колишнього Радянського Союзу	12,7	6,6
5.	Громадянином Європи або світу	10,2	3,6

Функціональна роль феномена громадянськості значною мірою залежить від того, наскільки ця якісна характеристика поширена, типова для нації, тобто «націоналізована». Дієвість моральних якостей особистості може значною мірою зростати за умови їх поєднання з позитивними характеристиками національної свідомості й самосвідомості особистості, яка суттєво розширює спектр бачення людиною тих значущих громадянських, національних, вагомих у державному сенсі цілей, на досягнення яких вона може спрямовувати свій моральний потенціал. Цілком зрозуміло, що зденационалізована особистість ніколи не зможе стати справжнім громадянином [8, с. 32].

Як складова громадянськості, патріотизм є найкращою формою співвідношення особистих і суспільних інтересів. Визначальною рисою українського патріотизму є його дієвість, яка спроможна перетворити почуття на конкретні справи і вчинки на користь Батьківщини. Патріотизм виявляється не лише у надзвичайних ситуаціях, а й у повсякденному виконанні особистістю своєї роботи, яка приносить користь і людині, й суспільству.

Патріотизм, будучи глибоко соціальним за своєю природою, є не лише гранню суспільства, але й джерелом його існування та розвитку, виступає як атрибут життєздатності, а іноді й виживання суспільства. Прикладом прояву такого патріотизму можна вважати

добровольчі народні формування в Україні у 2014 році, які вийшли на захист державної території проти добре озброєних російських агресорів на сході країни. Протистояти сильному агресорові могли тільки громадяни з високим рівнем патріотизму, державницького патріотизму – громадянськості. Що в подальшому стало ядром громадянської політичної культури та сприяло виокремленню в громадянському суспільстві та інституційному оформленню демократичної громадянськості.

Аналізуючи надалі теоретичні розробки вчених патріотизму, конкретизуємо всебічне його розуміння вченим В. Кротоком:

– патріотизм, особливо якщо мати на увазі його походження, виникає та розвивається як почуття, яке дедалі більше соціалізується і збагачується за духовно-етичним змістом;

– розуміння вищого розвитку почуття патріотизму пов'язане з його дієвістю, що в конкретному плані виявляється в активній соціальній поведінці, діях і вчинках, які суб'єкт здійснює на благо Батьківщини;

– одним із характерних виявів патріотизму є принцип державності, що відображає специфіку історичного розвитку нашого суспільства, найважливішим чинником якого була держава як відносно самодостатня сила [5, с. 15].

– Щодо структури патріотизму, то дослідник В. Ружа відповідно до соціокультурного підходу виділяє кілька компонентів:

– афективний – патріотизм як піднесене почуття любові до Батьківщини. Патріотизм визначається як соціальне почуття, як моральний політичний принцип, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість їй, прагнення захищати інтереси Батьківщини; як ціннісна орієнтація, в основі якої лежить ціннісне ставлення «особистість-батьківщина», морально-емоційний зв'язок, єдність географічних, етнічних, культурних, релігійних, естетичних, історичних характеристик в межах поняття «батьківщина»;

– когнітивний – безумовний зв'язок історії Батьківщини з патріотичністю суб'єктів, що виконує рефлексивну, оціночну функцію. Людина розмірковує, осмислює своє ставлення до Батьківщини на основі того знання про країну, патріотизм і т. ін., яке присутнє в її свідомості;

– конативний (діяльнісний) – патріотизм пов'язаний не тільки з почуттям, але і з цілеспрямованою та усвідомленою діяльністю актора за його практичної реалізації. Людина проявляє свої переконання, формує необхідні вміння та навички тільки у практичній діяльності [16].

Згідно такому визначенню компонентів патріотизму, слід окремо виділити важливий етап трансформаційних процесів в Україні, який відображає формування громадянського суспільства і української нації

зокрема – від періоду після Помаранчевої революції 2004 року до Майдану 2013–2014 р. Саме цей етап відображає прояв афективного, когнітивного та діяльнісного компонентів патріотизму українських громадян, діяльність яких стала рушійно-активним спрямованим важелем тиску на владу, громадяни стали ефективнішими, сильнішими. Це сприяло формуванню соціального замовлення на здійснення реформування сфер суспільства та створенню нових інститутів влади і запровадження реформ. В свою чергу, політичні процеси, що відбувалися в Україні в 2013–2015 р., вплинули на підвищення і поширення рівня патріотизму, почуття національної гідності, відчуття цінності держави серед значної частини громадян.

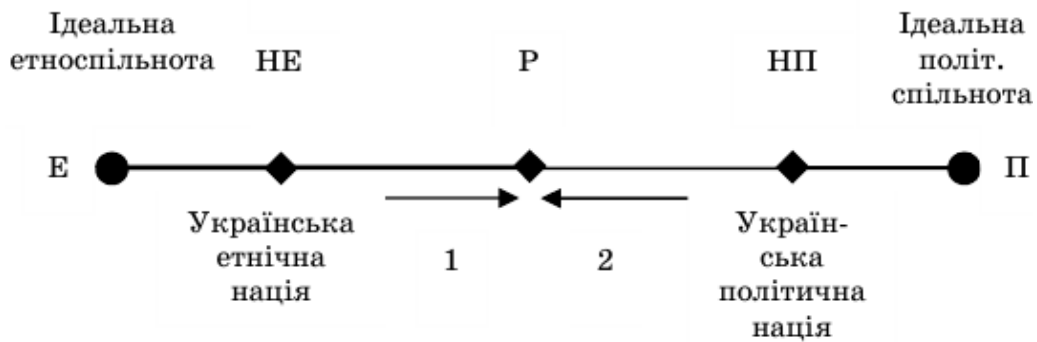
Слово «нація» походить від латинського *patio* (рід, плем'я). У різні часи вчені та дослідники проблем націй та націоналізму вкладали різне бачення у суть поняття. Тож необхідно звернути увагу на те, що означена категорія є полідисциплінарною.

Розуміння терміну «політична нація» вчений Т. М. Степико розглядає як громадянське суспільство, сформоване на території певної держави (моно- або поліетнічної), яке характеризується розвиненими інститутами народовладдя, єдністю політичного, соціального і економічного життя, спільними культурою, мовою та цінностями громадян, що свідомі своєї окремішності в світовій співдружності націй. Вчений доходить висновку, що, якщо перенести концептуальну модель націєтворення на українські реалії, то українська політична нація є похідною від української національної ідеї, громадянського суспільства і соціальної держави [20, с. 23].

Вчені поділяють нації на політичні та етнічні. Етнічні нації – це ті народи, що вбачають у своїй етнокультурній відмінності головне джерело національної самоідентифікації і підставу для утворення власної держави. Вони виникли в умовах бездержавності, там, де рух за духовне відродження і політичну консолідацію передував утворенню національної держави і здійснювався під керівництвом інтелектуальної еліти.

Політичні нації – це ті державні народи, представники яких вирішують питання своєї національності на підставі громадянства, належності до певної держави, схвалення її найголовніших політичних цінностей. Вони сформувались там, де сильна й централізована держава виникла раніше, ніж відбувалася культурна консолідація народу, а отже, владні інститути мали змогу сприяти цій консолідації, прискорювати її, інколи використовуючи для цього навіть методи примусу.

Вітчизняні вчені Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса представляють результати дослідження взаємодії та динаміки етнічної та політичної української нації в суверенній Україні [17, с. 96].

Важливою і невідмінною ознакою нації необхідно вважати національну самосвідомість – усвідомлення нацією або окремою людиною своєї приналежності до певного етносу, спільності історичної долі його представників, своєрідності, неповторності характеру, темпераменту, менталітету, психології, культури. Звідси випливає бажання зберегти ці особливості, не піддатися асиміляції, розвивати національну мову, традиції, звичаї, певні релігійні вірування тощо. Звідси й прагнення до національно-культурної й національно-територіальної автономії, економічного, політичного суверенітету, створення громадянського чи національного суспільства держави. Можна стверджувати, що життєспроможність, активність нації вирішальною мірою визначається особливостями національної свідомості й самосвідомості. Також важливою рисою політичної нації є її суб'єктність політичної діяльності. Оскільки важко підібрати одне узагальнююче визначення поняття «нація» для всіх держав, визначимо теоретичні положення, що можуть охарактеризувати основні положення «нації»: приналежність до певного етносу, спільної історичної долі його представників, своєрідності, неповторності характеру, темпераменту, менталітету, психології, культури та ін.

Виходячи із дослідженого матеріалу, можна визначити співвідношення «нації», «етнічної нації» та «нації політичної», де спільна в даних визначеннях: громадянська позиція, що формує громадянське суспільство. Відмінне в свою чергу: «нація» формується шляхом активності населення, залучення його до процесу формування культури, історії, мови, а «політична нація» формується на основі компетентності окремих громадян та суспільства в цілому (громадянської компетентності): освіченість, участь у виборчому процесі, відповідальність за долю нації, залученість до прийняття політичних рішень, моральність, національна свідомість

Особистість, яка є патріотом, уболіває за долю Вітчизни, почуття відповідальності за сучасне й майбутнє нації, держави є для неї реальним виявом громадянського обов'язку. Патріотизм, безумовно, проявляється не тільки в героїчних вчинках і жертвах у критичних для батьківщини часах, а, передусім, це – відповідальність в ставленні до своїх громадських обов'язків; сумлінне виконання своїх професійних завдань, родинних обов'язків та інших видів своєї діяльності, порядність, чесність. Отже, патріотизм – це почуття, спрямовані на батьківщину і народ, ці

обидва складника патріотизму повинні поєднуватися і підсилювати один одного. В нинішніх умовах патріотизм повинен виявлятися насамперед у громадянській гідності і мужності, готовності громадянина відстоювати вищі демократичні цінності, які повинні бути закладені в основи незалежності української держави. Тобто патріотизм – це позиція особистості, яка характеризується почуттям любові до вітчизни, готовністю до практичної діяльності заради втілення в життя державних інтересів та ідеалів, повагою до законів держави та ототожненням власних інтересів з інтересами держави, в якій проживає особистість. Головними елементами патріотизму є любов суб'єкта патріотизму до об'єкта, історична пам'ять, інтереси суб'єкта патріотизму, що органічно узгоджуються з цілями існування об'єкта патріотизму.

Розглядаючи феномен активності людини в соціально-політичному житті, варто погодитися з вченим В. Степаненком, що громадянське суспільство як комплексний соціокультурний та суспільно-політичний феномен, складається з соціальних інститутів (незалежні медіа; громадська думка; добровільні асоціації та об'єднання громадян; структурована та інституціоналізована політична опозиція; система зовнішнього громадського контролю за владою); соціальних практик (суспільна, громадянська активність населення, що не обмежується участю у виборах; громадські рухи; ініціативні групи; громадянська залученість до добровільних суспільних об'єднань; поінформованість про суспільно-політичне життя; правова культура та вміння використовувати правозахисну та судову систему; діяльність незалежних правозахисних недержавних організацій; лобювання суспільно значимих ініціатив); суспільних цінностей та чеснот (плюралізм, толерантність, довіра до співвітчизників та суспільних інститутів, здатність до компромісів, самоповага, ввічливість, громадська солідарність та взаємодопомога) [18].

Отже, громадянська активність розглядається як одна з форм соціальної активності соціальних суб'єктів, яка має на меті впливати на прийняття соціально-політичних рішень, реалізацію своїх інтересів. Такі феномени, як діяльність, поведінка, участь – це прояви, якісні характеристики, зовнішній (поведінковий) рівень активності. Внутрішній рівень активності складають інтереси, мотиви, потреби, настанови, переконання, цінності. Активність може обмежуватися простим виконанням певних правил, а може бути спрямованою на мобілізацію та солідаризацію навко-

ло певної мети чи ідеї. Основу громадянської активності складають: інтерес до суспільної і громадської роботи; організаторські здібності; ініціативність; вимогливість до себе; відповідальність за виконання громадських доручень; готовність допомагати іншим. Сферами прояву громадянської активності, за визначенням Саврасової-В'юн, є соціально-комунікативна, громадська, суспільно-політична [19].

Щоб розглядати ціннісний потенціал громадянської політичної культури як механізм прискорення успішності демократичних реформ в українському суспільстві, слід розглянути різні підходи до стимулювання громадянської активності. Стимулювати громадянську активність, як вважає М. Остапенко, можна, запроваджуючи на державному, законодавчому рівні різні програми і проекти; передаючи значні владні повноваження на місцевий та регіональний рівень (запровадження процедур прямої демократії: створення громадських дорадчих комітетів, проведення громадських слухань, організація соціального моніторингу – процесу, який дозволяє громадськості відстежувати впровадження державних рішень на місцевому рівні, визначати їх ефективність та адекватність, а також надавати свої пропозиції щодо покращення процесу ухвалення рішень); створення коаліцій недержавних організацій); через освіту і виховання громадян – засобами педагогіки. Подібна практика посилює можливість виховання в населення громадського духу [13].

Цінним є аналіз проблеми стимулювання громадянської активності вітчизняного науковця Д. Акімова, який використовує соціоінженерний підхід у розв'язанні цього завдання в Україні. Громадянську активність він розглядає як соціальний феномен, системотворчими компонентами якого є: а) комплекс діяльнісних чинників, що зумовлені завданнями дієвої реалізації громадянами законодавчо гарантованих прав і свобод, а також завданнями щодо виконання громадянами своїх обов'язків перед державою; б) напрямок діяльності людей, пов'язаний зі здійсненням громадянами суспільних функцій у тих сферах життя суспільства, котрі не можуть ефективно регулюватися державою; в) процес самоактуалізації людьми своїх творчих потенцій засобом формування громадських інституцій і участі в їх роботі [1].

Важливим також є подолання у своїй свідомості кожному українцю для формування найважливіших ціннісних складових громадянської політичної культури надзвичайно міфологізованого радянським минулим свідомості, недопущення завищених соціальних очікувань, такого способу думання, коли все зводиться до власного соціального комфорту, соціального утримання та політичного інфантилізму. Людина, як відомо, є творчою сутністю. Вона ніколи не залишається в певних рамках власного буття, вона завжди прагне вийти за них. Вдосконалюючи свої найрізноманітніші сили, загалом вдосконалює і себе. Наявність об'єктивних можливостей такого вдосконалення – необхідна, однак невіршальна його умова, в якості якого треба завжди мати на увазі внутрішній стимул. І цей стимул, безперечно, є у кожного українця-патріота, це – побудова демократичної, правової дер-

жави і формування громадянського суспільства на основі кращих світових зразків. Важливим є також, підвищення рівня правової освіти, адже від правової свідомості кожного громадянина залежить ставлення громадян до закону та до виконання закону. Становлення громадянського суспільства можливе тоді, коли етнос перетворюється в націю, тобто коли етнічна спільність трансформується в спільність людей – громадян, здатних до усвідомленого, вільного вибору свого державного самовизначення [9, с. 32].

Громадянська, громадська активність, як відомо, не фіксується як обов'язкова в нормативних документах. Проте у багатьох країнах вона виявляється постійною. Наприклад, на рівні волонтерської роботи. Так, у Німеччині кожен третій присвячує свій вільний час загальному добру. В середньому від 14 до 21 години на місяць громадяни віддають передусім спорту й організації дозвілля, роботі з дітьми та молоддю, в церкві чи в царині охорони здоров'я або культури й освіти. Протягом останніх років їхня активність загалом зросла, але переноситься з великих об'єднань у менші, в саморганізовані групи та змінні проекти. «Третій сектор» між державою і ринком має також економічне значення. Громадянська активність оцінюється в 4,6 млрд робочих годин на рік [14].

Щоб вивести людину із стану індиферентності та сліпоты, по відношенню до всього державного і суспільного, необхідно включати її в державний організм, спрямувати на ту відповідальність, яка з цим пов'язана, і на ті обов'язки, що з цього випливають [9, с. 33].

Як визначає Л. Новоскольцева у 2012 році, соціологічне дослідження про чинники солідарності в українському суспільстві показало, що найвищий рейтинг серед чинників солідарності в українському суспільстві період 2010–2012 займає чинник «загальних труднощів життя», тоді як позиція «патріотичні почуття громадянина України» фіксує 11-й ранг із 13-и можливих. Тобто в Україні був майже відсутнім так названий «конституційний патріотизм» (за висловленням Ю. Хабермаса), бо він поки що залишається таким, що виростає з розуму, а не з серця, бо майже зовсім не реалізує потребу багатьох жити згідно з традиційними уявленнями про сумісне існування. Створення все більших можливостей вибору для людей протягом останніх десяти років, розвиток ідей громадянства, громадянського суспільства, відкритого суспільства все ж таки не стають та і навряд чи можуть стати новою релігією (тобто світовідчуттям, предметом культу, простором реалізації зв'язків більш глибоких, ніж суспільні відносини, які встановлені договором). Навіть відносно їх змісту не було остаточного розуміння, окрім єдності знання щодо їх гуманістичної цінності [11, с. 184].

Важливо запобігти маніпулюванню патріотичними почуттями та нав'язуванню офіційного патріотизму в молодого покоління, яке можливо за умов наявності розвинутого почуття громадянської гідності. Почуття громадянської гідності – це переживання громадянином позитивного ставлення до самого себе і вимагання ним такого самого ставлення з боку інших з огляду на цінності своєї держави. Також переживання власної громадянської гідності передбачає дотримання

принципу рівності в оцінці й спілкуванні з представниками інших держав [21, с. 546].

Узагальнюючи попередній аналіз напрацювань вітчизняних вчених з предмету дослідження, слід визнати, що ключовим чинником формування політичної нації з етнічної нації в українському суспільстві є залученість інституту демократичної громадянськості як конструктивної якісної частини громадянського суспільства до сфери публічної політики. А патріотизм і громадсько-політична діяльність громадян як внутрішнє ціннісне ядро громадянської політичної культури спроможне стати механізмом подолання тих протиріч, які виникли на шляху демократичних перетворень в умовах сучасних внутрішніх і зовнішніх викликів українського суспільства. Розроблена авторкою і наведена нижче схема відображає функціональну роль громадянської політичної культури у процесі формування політичної нації:

Вважаємо, що основними чинниками, які можуть впливати на патріотизм та національну активність як ціннісний потенціал громадянської політичної культури, можна виділити такі: формування та поширення ідеології державного розвитку, підвищення відповідальності держави перед суспільством, формування відкритості влади, формування відчуття особистісної соціальної значущості та відповідальності у громадян; виведення національної ідеї із догматизованого стану, наповнення її новим, таким, що відповідає сьогоденним суспільним потребам, змістом; практична підтримка державою розвитку домінування патріотичних цінностей у суспільстві.

Успішність впливу вказаних чинників на формування громадянської політичної культури відповідає невідворотності логічного розвитку цивілізації.

Список використаних джерел

1. Акімов Д. Стимулювання громадянської активності в українському суспільстві як проблема соціоінженерної діяльності [Електронний ресурс] / Д. Акімов // *X.*, 2004. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/335925.html>.
2. Бортников В. І. Соціокультурний вимір політичної участі / В. І. Бортников // *Політичний менеджмент.* – 2007. – № 5. – С. 76–89.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – К., Знання, 2008. – 568 с. – С. 270.
4. Эрмэ Г. Культура и демократия / Пер. с франц. – М.: Издательская группа «Прогресс», «Экспорт», 1994. – 192 с.
5. Кротюк В. Сучасні концепції дослідження патріотизму / В. А. Кротюк // *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*, – Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Х.: Право, №5(19). – 2013. – С. 52–58.
6. Кульчицький С. Чи можна громадян України згуртувати в політичну націю? [Електронний ресурс] / С. Кульчицький // *Тиждень.* Уа. – 2014. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Society/126495>.
7. Лазуріна Н. Громадянська компетентність особистості: соціально-філософський аналіз // *Дисертація канд. філос. наук: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова.* – К., 2012. – 200 с.
8. Меркель В., Круассан А. Формальные и неформальные институты в дефективных демократиях // *Полис.* – 2002. – № 1-2.
9. Новоскольцева Л. Проблема формування громадянського суспільства в незалежній Україні, монограф. [Електронний ресурс] / Л. Новоскольцева // *Луганськ*, 2012. – Режим доступу : <http://dSPACE.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/1702/1/M1.pdf>.
10. O'Donnell G. Transition, Continuities, and Paradoxes. // *Issues in Democratic consolidation: The New South American Democracies in Comparative Perspective* / Ed. by Sc. Mainwaring, G. O'Donnell and J. S. Valenzuela. – Notre Dame, 1992.
11. Остапенко М. Громадянська активність як основа формування громадянського суспільства [Електронний ресурс] / М. Остапенко // *Сучасна українська політика.* – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій». – № 22. – 2011. – 422 с. – Режим доступу : <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26831/14-Ostapenko.pdf?sequence=1>.
12. Паніна Н. Українське суспільство 1994 – 2005: соціологічний моніторинг. – К.: Видавництво Софія, 2005. – 160 с.
13. Ружа Р. // *Современные исследования социальных проблем.* – № 5. – 2002. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsiokulturnyy-podhod-kak-metodologicheskaya-o>.
14. Рудакевич, О. М. Демократія як чинник формування націй і національних держав [Текст] / О. М. Рудакевич // *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.* – 2012. – Вип. 6(62). – С. 91–100. – Режим доступу : http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_62/rudakevych_demokratia.pdf.
15. Степаненко В. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: інститути, практики, цінності [Електронний ресурс] / Віктор Степаненко // *Режим доступу* : <http://i-soc.com.ua/institute/St2.doc>.
16. Саврасова-В'юн Т. Наукові підходи щодо вивчення феномена громадянської активності [Електронний ресурс] / Т.О.Саврасова-В'юн // *Режим доступу* : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2009_74_2/32.pdf.
17. Степико Т. М. Українська ідентичність: феномен і засади формування. Монографія. – К.: НІСД, 2011. – 336 с.
18. Швець Т. Громадянськість особистості як основний критерій становлення громадянського суспільства // *Держава і право. Ін-т держави і права ім. В. Корецького.* – № 9. – 2001. – С. 517–527.

В. Н. Ярошенко,

канд. політ. наук, доцент кафедри,

Черноморський державний університет ім. П. Могили, г. Николаев, Україна

ГРАЖДАНСКАЯ ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА: ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ РОЛЬ В УКРАИНЕ

В статье аргументируется определяющая роль гражданской политической культуры как ценностного потенциала института демократической гражданственности в современной Украине на этапе формирования эт-

нической нации в политическую нацию. Рассматривается патриотизм и политическая активность граждан как характеристика внутренней сущности гражданской политической культуры. Определяются особенности формирования гражданской политической культуры в условиях современных вызовов.

Ключевые слова: гражданская политическая культура; патриотизм; политическая активность граждан; институт демократической гражданственности; политическая нация.

V. Yaroshenko,
PhD in Political sciences, Associate Professor,
Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

PUBLIC POLITICAL CULTURE: FUNCTIONAL ROLE IN UKRAINE

The article discusses the defining role of the civil political culture as a valuable potential of the Institute for democratic citizenship in contemporary Ukraine at the stage of formation of the ethnic nation into a political nation. The relevance of the research topic is determined by the search mechanisms of addressing causes of slow socio-political changes in the Ukrainian society since the reformatting of power and the proclamation of the reform in 2014. It is argued that exaggerated social expectations for effective changes in the society faced many obstacles and resistance to the newly-elected authorities change the corrupt system. And this is why main by the customer and the entity expected to change for the better is determined by the quality constructive part of civil society, that is, the Institute for democratic citizenship. It explained that in the sphere of political relations, political culture is common in nature and is an integral part of the totality of the relations developing between participants in the political process. Therefore, the core of the political culture are some of the most sustainable elements of the subject-object relations in the political process, and directly appear in the views, beliefs, attitudes inherent in the subjects of political process, as well as in their behavior. Therefore, this study determined the functional role of the civil political culture as a valuable potential, which acts as a mechanism for the success of effective reforms in modern Ukraine. Discusses the patriotism and political activity of citizens as a characteristic of the inner nature of the civil political culture. Indicates an example of such patriotism: national volunteer formations in Ukraine in 2014, which came to the defense of national territory against the well-armed Russian aggressors in the East of the country. Is an argument to be made against strong aggressor could only citizens with a high level of patriotism, statist patriotism – citizenship. Have that statist patriotism, that is, citizenship becomes a civil-political culture, civic-mindedness also promotes the release of civil society and institutional design for democratic citizenship. Defines the features of formation of civil political culture in the face of contemporary challenges. In particular, it States on the main factors that can influence the patriotism and national activity as value the capacity of civil political culture: the formation and propagation of ideologies of national development, increasing the responsibility of the state to the community, the formation of open government, developing a sense of personal social importance and responsibility among citizens; the elimination of the national idea with a dogmatic status, filling it with new, so that answers today's social needs, contents; practical support for the state of development of the dominance of Patriotic values in society. It is argued that the success of the impact of these factors on the formation of civil political culture to the logical inevitability of the development of civilization.

Key words: civil political culture; patriotism; political activity of citizens; democratic citizenship institution; political nation.

Рецензенти: *Семенченко Ф. Г.*, д-р політ. наук, професор,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон;
Чупрін Р. В., канд. політ. наук, доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв.

©Ярошенко В. М., 2017

Дата надходження статті до редколегії 07.03.17